

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Udrag fra Et liv genoplevet i erindringen, Bind I 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "Et liv genoplevet i erindringen", i Heiberg, Johanne Luise: *Et liv genoplevet i erindringen*, udg. af Niels Birger Wamberg , Gyldendal, 1973-74., s. 234. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr01-shoot-idm139849788484464.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Et liv genoplevet i erindringen

Det blev da virkelig besluttet, at vi i juni og juli, i forening med en del af Det kongelige Teaters personale, hvorimellem N. Rosenkilde, Foersom, sangeren Hansen og flere, skulle rejse til Århus, Ålborg og Odense for der at give en række forestillinger. Dette var således min tredje og sidste kunstrejse. Vi ville nu se, om den var behageligere end de to foregående. Det hører ungdommen til at glæde sig til alt nyt og ukendt. I fantasien udpynter man i forvejen det nye med alle regnbuens farver, og jeg glædede mig som et barn til denne rejse uden at betænke, at mine fordringer i meget var steget i de senere år. Vore navne var alt længe kendte i provinserne, så vort komme blev imødeset med begærlighed og længsel. Vore forestillinger var stærkt besøgte, og det manglede ikke på bifald for, hvad vi præsterede. Men en lidelse, jeg ikke havde betænkt, var den følelse hos mig, at disse forestillinger i deres helhed var middelmådige. Man måtte hjælpe sig som man kunne med de få medlemmer, der stod til vor rådighed; derved kom mangan en rolle i hænderne på personer, som ikke var disse opgaver voksne, og dette middelmådige spil trykkede og pinte mig. Ved et kongeligt teater er man forvænt med så meget, som man først føler betydningen af, når det må undværes. Dragter, dekorationer, rekvisitter af alle arter er her tilstede uden ringeste ulejlighed for de spillende. Nu at måtte hjælpe sig med så meget kludder stødte min skønhedssans og gjorde mig det hele uhyggeligt. Og nu dette nye publikum! Man er så tilbøjelig til at tro, at et publikum, der første gang ser noget godt, i en langt højere grad må henrives af dette, end de, for hvem det er det 235 daglige og sædvanlige. Dette er en stor vildfarelse. Man siger sig ikke tit nok selv, at der hører forkundskaber, fordannelse til for at kunne nyde en kunst, i hvilken retning det end må være. Man må dannes til at se komedie, til at høre musik, se maleri og skulptur. Det er ved øvelse, at øjet og øret vænnes til at skelne mellem godt og slet; hvor forkundskaberne mangler, vil det middelmådige ideligt forveksles med det udmærkede, ja, som oftest sættes over dette. Jeg var forvænt med at spille for det dannede københavnske publikum, hvor hver nuance blev grebet og forstået, hvor et lille ord tit fremkaldte en stormende applaus, der viste, at dette ord, denne nuance var opfattet af dem som af mig. Ved at spille for et sådant provinspublikum, der umuligt - især den gang - kunne stå på et kunststandpunkt som det københavnske, havde jeg ofte samme følelse, som man har ved at tale med en døv. Det groveste i spillet bliver vel forstået, men det finere overhøres, for dunster og bliver dødfødt, og da det især er dette, hvoraf en kunstner lever, så er følelsen af at tale for en sådan døv smertelig og nedladende. Man misforstå ikke det her sagte, som om smerten hidrørte fra, at bifaldet ikke var larmende nok. Det larmende bifald var rigeligt og tilstrækkeligt. Men der gives en sans, som kun skuespilleren, taleren, præsten har udviklet hos sig: den, igennem tavsheden at kunne føle med usynlige følehorn, om det sagte vi-brerer og slår an hos tilhørerne, om det klinger i deres indre, om det bærer over den usynlige bro fra vor sjæl til deres og fæster sæde der, eller om vindene adspredte det undervejs, så at det er borte, inden det når det mål, hvortil det var rettet. Denne følelse af bestandigt at skyde efter et mål, man aldrig træffer, er i høj grad trættende. Jeg vil hermed selvfølgelig ikke påstå, at der ikke et eller andet sted i teatret sad en tilskuer, der modtog det givne og derved atter gav; men det trættede mig, at dette ikke var tilstrækkeligt til, at jeg kunne fornemme det. Det var mig derfor på hele denne rejse et anstrengende arbejde at udføre, hvad jeg nu en gang havde påtaget mig, og som jeg måtte gennemføre med så godt humør som muligt, for at ikke modet og lysten skulle svigte de andre i vort selskab. For Heiberg udtalte jeg dette mit mismod og min skuffelse. »Ja,« svarede han, »det vidste jeg i forvejen, at dette ikke ville tilfredsstille dig, og jeg sagde dig det, men du ville jo ikke tro mig.« 236 En aften i Odense blev uforglemmelig for mig. Jeg spillede i Scribes »Et fejltrin«. I anden akt, hvor grevinden i vildelse røber sit fejltrin, og hvor lidenskaben er på det højeste, hørtes pludselig fra tilskuerpladsen et gennemtrængende skrig. Hele huset kom i oprør, så tæppet måtte falde. Forvirringen blev større, idet en stemme råbte på vand! vand! og alle nu troede, at det var brand! brand! der råbtes, og hver søgte at redde sig fra den indbildte fare. På teatret vidste vi endnu ikke, hvad alt dette havde at betyde, da man kom slæbende med en dame, der var besvimet og blev båret ind i mit påklædningsværelse for at komme tillive igen. Råbet »vand!« betød kun vand til denne dame, og publikum blev nu underrettet om, at der ingen fare var på færde, hvorefter alle atter indtog deres pladser. Tilligemed flere stod jeg ved den besvimede dame, der nu kom til sig selv igen. Idet hun slog øjnene op, og de faldt på mig, udbrød hun med affekteret stemme: »Ak! det er Deres skyld! hvor kan man udholde en så gribende fremstilling?« Jeg kan ikke beskrive min indignation i dette øjeblik. Jeg tror ingen anden end en skuespillerinde vil kunne forstå, hvad der foregik i mig. På det højeste punkt af min lidenskab, hvor jeg selv og tilskuerne var i illusion, havde denne forskruede dame kaldt os tilbage til virkeligheden på en så kras måde. Således bør ikke kunsten gribe os, så at vi glemmer al idealitet og synker ned til virkeligheden og derved fremkalder latter i stedet for gråd. Jeg havde nær spurgt hende, om hun ikke havde været istand til at opsætte sin besvimelse i få minutter, thi da havde akten været ude og tæppet faldet. Ingen, som ikke har prøvet det, kan forestille sig det smertelige i at blive afbrudt på en sådan måde. Man står pludselig i sine egne og andres øjne som en gøgler, thi al illusion er jo borte. Det var mig næsten umuligt at fortsætte, og dog blev jeg nødt dertil, da hele publikum ventede på, at tæppet atter skulle gå op og stykket sluttes. Havde man kunnet se ind i mit indre, ville man vist have sagt: »Det er synd, at hun skal spille mere i aften.« Man så det ikke, og jeg spillede stykket tilende. Man viste os forøvrigt megen opmærksomhed, arrangerede offentlige som private fester for os og lagde derved for dagen, at man anså os for ualmindelige gæster, hvem man måtte hædre på ualmindelig måde.